

Ebbe - The Movie

"Ebbe - The Movie" är ett stycke komprimerad nutids-historia som ställer frågor kring makten och media, det personliga ansvaret, karriär och ansvar - allt under en för svenska förhållanden exceptionell tid. I filmen får vi lyssna till politiker, journalister, poliser, ämbetsmän, författare, bokförläggare och medieanalytiker som tillsammans ger en bild av ett Sverige som brutalt omvandlades från att vara något slags Folkhem till att bli ett alldeles ordinarie europeiskt land - på gott och ont.

Rekommenderad för gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
ANDREAS HOFFSTEN

Handling

"Han var smart, snabb och hade lätt att hitta roliga repliker." "Han var en tragisk människa, allt han gjorde gick åt pipan." "En person man antingen tyckte om eller inte tyckte om alls." "Han var personen som blev en affär, det vi minns tydligast av honom är att han var mannen som fällde en justitieminister." Filmen börjar med några röster som fångar den på sin tid mycket omtalade Ebbe Carlsson; journalist, politisk tjänsteman, bokförläggare - och socialdemokrat. Människor som kom i kontakt med Ebbe genom livet. Systrar, gymnasiekamrater, ministrar, arbetskamrater - samt de vanliga kommentatorerna i svensk samhällsdebatt såsom exempelvis Leif GW Persson och Jan Guillou ger alla sin syn på Ebbe Carlsson och den tid han verkade i.

Han tar studenten 1968 och börjar sen sin karriär som notisskrivare på GT. "Geniet från GT och det är hos

honom vi alla får söka jobb om tio år" - som DN-journalisten Bo E Åkermark formulerade saken.

"Mannen, myten, affären" är filmens undertitel, vilket något ringar in den utomordentligt skickliga förmåga Ebbe Carlsson hade i att bygga sig ett namn och en karriär. Efter GT hamnar han som Stockholmskorrespondent för Göteborgs Handels och Sjöfartstidning och presskortet ger inträde på Rosenbad. Det innebar att han ofta besöker Regeringskansliet och snabbt lär känna en massa folk. Han "hänger" där utan att alltid ha något egentligt ärende annat än att bygga nätverk. Ebbe Carlsson lär känna fler av de socialdemokratiska toppnamnen: Olof Palme, Sverker Åström, Carl Lidbom, eller kanske bättre uttryckt, han söker sig till människor med makt. Och makten på den här tiden, den innehades sedan länge av det socialdemokratiska partiet, som innehaft regeringsmakten oavbrutet sen 1932. Alla inom det samhällsetablissemanget - militärer, ämbetsmän, chefer, generaldirektörer - har socialdemokratin att tacka för sina jobb.

Så får Ebbe, 26 år gammal, jobbet som pressekreterare hos justitieminister Lennart Geijer och statsrådet Carl Lidbom. Hans jobb blir att hålla kontakt med journalistkåren. Men hans nätverk innefattar även polisen - han utrustas med en så kallad "c" nyckel, vilket innebar att han kan kvittera ut en polisbil när han så önskar.

1975 inträffade så attentatet vid Västtyska ambassaden i Stockholm - ett verk av Baader Meinhof-ligan i ett försök att frigge fängslade kamrater hemma i Västtyskland. En människa dör. Ebbe Carlsson är där och söker ta befäl över polisinsatsen något som han får stark kritik för efteråt från polishåll.

Hans makt var alltid lånad, den vilade alltid på någon annan. Och ingen kom på tanken att ringa upp och kon-

trollera vilket mandat han hade. Så söker Leif GW Persson i filmen beskriva Ebbe Carlssons metod. "En människa som ville väl men som gjorde ont" - menar Anders Ferm som var Olof Palmes rådgivare på 1960- och 70-talen, med tillägget att allt Ebbe gjorde i grund och botten utgick från att få egna fördelar i karriären. Efter incidenten med Olof Palmes uppsägning av sin prenumeration på tidningen VI - som publicerat en serie av Jan Lööf som ironiserade över Palme, ett brev som Ebbe snor åt sig och läcker om till pressen - hamnar Ebbe Carlsson i politisk frysbox.

Ebbe börjar på Bonniers bokförlag. Och rivstartar med en uppsjö idéer. Bokförläggare Abbe Bonnier berättar om en manipulativ men mycket charmig person. 1985 tar livet en ny och dramatisk vändning. Ebbe Carlsson får beskedet om att han har AIDS. "Min lilla krämpa" kallade Ebbe själv galghumoristiskt sin sjukdom.

Den 28 februari 1986 mördas Olof Palme på Sveavägen i Stockholm. Sverige lamsläs. Han efterträds av Ingvar Carlsson. Spaningsledaren Hans Holmér städslar Ebbe Carlsson som rådgivare i utredningen, vilket gjorde många mycket fundersamma. Holmér och Carlsson hade lärt känna varandra under 70-talet och alldeles särskilt under de tre stora mörklägningsaffärer som ägde rum i Sverige. Ebbe och Hans Holmér var bägge inblandade. 1975 gällde det Säpo som anklagades för att avlyssna tidningen Gnistan vilket strider mot tryckfrihetsförordningen. Det handlar om grundlagen och är allvarligt. Det fanns en kommunistkräck i landet. Vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg spionerar socialdemokrater på kommunister, anställda vid sjukhuset. Ebbe diktar precis som i fallet med Gnistan ihop en ren fantasihistoria för att vilseleda. Den tredje mörklägningen handlar om den så kallade "Geijeraffären" där justitieminister Lennart Geijer anklagas för att ha köpt sex av minderåriga. Ebbe var skicklig i att hantera den här typen av skenmanövrar och mörklägningar, han var deras "mädschen für alles", som Leif GW Persson kallar det.

Det så kallade PKK spåret i Palmeutredningen (att kurderna låg bakom mordet) leder till Holmérs fall, han sparkas helt enkelt. Sen - som en av alla privatspanare (som blev ett resultat av att regeringen höjde beloppet till 50 miljoner för den som kunde ge ett tips så att mördaren kunde gripas) - tar Ebbe upp PKK spåret igen. Men inget händer, och frustrationen växer. Året är 1988. Bokförläggare Ebbe Carlsson får egen polisbil och livvakt. Ebbe är mäktigt stolt.

Och denna yttre position är nyckeln in mot justitieminister Anna-Greta Leijon och det rekommendationsbrev han önskar att hon skriver för att själv kunna verka på en internationell scen. Leif GW Persson som då var rådgivare åt Anna-Greta Leijon varnar henne för att ha något att göra med Ebbe Carlsson. Men justitieministern känner sig pressad av att inget sker i mordutredningen och skriver på det ödesdigra brevet. Hela affären - den så kallade "Ebbe Carlsson-affären" läcker ut till media och allmänheten via journalisten Per Wendel på Expressen. Ebbes livvakt, som även är polis, påträffas med olaglig buggningsutrustning av tullen i Helsingborg. Affären formligen exploderar och syns på alla löpsedlar. Säpochefen Sune Sandström, rikspolischefen Åhman och Anna-Greta Leijon dras med i fallet i denna i grunden olagliga verksamhet, och avgår. Ebbe hade grundlurat alla men det blev också början till slutet för honom själv.

Nu fokuserar historien på privatpersonen Ebbe Carlsson. Det förs fram att han är homosexuell. Vännerna menar att han kände ett starkt utanförskap i kraft av sin homosexualitet. Kan det vara ett skäl till hans opålitlighet samt till att han ljög, frågar sig vissa. Hela affären hamnar i KU, konstitutionsutskottet. Ett utskott som har till uppgift att se över hur regering och Riksdag arbetar och nu granskas "affären" - var det rätt att ge Ebbe mandat att utföra privatspaning? Utfrågningarna - som sändes i teve - kom att även handla om Ebbe Carlssons homosexualitet. I utskottet satt moderaten Anders Björk. Han säger "du ska veta hut när du är här" till Carl Lidbom som just avfärdat hans frågor som "trams".

Ebbe Carlsson återgår till sitt jobb som bokförläggare på Bonniers. Och sjukdomen syns alltmer. Vid den här tiden var AIDS otroligt tabu och skambelagt. Ebbe uppträder i ett teveprogram med Stina Dabrowski. Han förvandlas från att vara nationens spottkopp till att bli något av en hjälte. Han slapp exempelvis fängelse. Det blev synd om honom. Och all vrede över hans tveksamma hantering som i så hög grad drabbat så många i hans omgivning, hamnar helt i skymundan. Ebbe Carlsson dör sensommaren 1992.

Extramaterialet

På dvd:ns bonusspår kan vi lyssna mer till hur Ingvar Carlsson berättar om vad som hände natten när Palme mördades - en hård kritik av Säpo och polisen. En intervju där man gärna hade sett en hel del följdfrågor då materialet

är så spännande, ja, rena dynamiten.

Därtill berättar Jan Guillou om sin syn på hur polisen hanterade mordet vilket även Leif GW Persson kommer in på i sina kommentarer.

Anna-Greta Leijon redogör för sin syn på sin avgång och det rekommendationsbrev hon skrev till Ebbe Carlsson, såväl som på landshövding Gunnarssons utredning om Säpos arbetsmetoder.

Extramaterialet rymmer även intervjuer med livvakten och polisen PO Karlsson och hans berättelse om hur gripandet gick till i tullen i Helsingborg. En set-up som han själv menar. Vidare personliga reflektioner om Ebbe Carlssons person av bokförläggare Abbe Bonnier, kabinettssekreterare Sverker Åström, programledaren Stena Dabrowski, Mårten Palme mfl.

- Ebbe Carlssons karriär sammanfaller med en exceptionell tid i Sverige. Socialdemokratien hade suttit praktiskt taget ohotade vid makten i över 40 år. Så skakas det gamla folkhemmet brutalt i sina grundvalar i och med mordet på statsminister Olof Palme. Vi ramlar praktiskt taget hals över huvud in i en tid av mer europeiskt eller globalt snitt med terror och starkare samhällsliga förskjutningar. Vad känner eleverna till om mordet på Palme? Hur såg samhället ut innan - och vilket utveckling tog det sen? Är makt korrumpierande till sin natur?

- Det man kallar "Ebbe Carlsson-affären" var ju tänkt att primärt handla om hur regeringen hanterade eller var inblandad i den privatspaning som bedrevs av Ebbe Carlsson. Men mycket kom att handla om Ebbe Carlssons homosexualitet och i vad mån den kunde tänkas påverka rikets säkerhet. Det hela känns daterat - eller tror ni det hade varit möjligt idag? Hur ser ni på homosexuella och andra minoritetsgrupps (vid sidan av det som brukar kallas normativitet) ställning i samhället, råder det absolut frihet?

- Han var även uppkomlingen från provinsen som slog huvudstadens politiska elit med häpnad med sin charm, sin framfusighet och sitt vålsmoda munläder - men är det dåliga egenskaper, det handlar väl om vad man gör med sin talang? Är han en sympatisk eller osympatisk person, vad tycker ni? Efter vilka kriterier bedömer vi offentliga personer? Vilken roll har media i hur bilden färgas? Kan vi lita på media?

- Hur ser ni på Ebbe Carlsson som person? Någon i filmen kallar honom en Balzacfigur, alltså en romanfigur, stäm-

mer det? Men vem var egentligen denne Ebbe och hur kunde han nå så långt? Vad kännetecknar en romanfigur?

- Den politiska historien är ju så kryddad av konstellationer som kryddats av personkemi, respektive bristen på sådan? Kan ni komma på fler exempel i historien på lyckliga respektive olyckliga "giften"?

- Det finns ju något som heter "etikett" och moraliska koder i ett samhälle, alltså hur vi ska bete oss mot varandra vilket även skolan är med om att lära ut och normsätta. Ebbe Carlsson är dock ett exempel på någon som går motvalls, som skapar sitt eget normsystem och därtill framgångsrikt. Vad lär vi oss egentligen av det? Är de informella vägarna att föredra?

- Förändrade filmen elevernas bild av konungariket Sverige? Blev politiken - som ju annars ofta beskrivs som så tråkig - lite mer spännande?

- Vad tycker eleverna var det mest spektakulärt oväntade i filmen, det mest överraskande av alla "fall" och händelser?

- "Ebbe the Movie" är en dokumentär där olika skeenden redovisas, där personer som var med intervjuas och får säga sitt, där allt ackompanjeras av journalfilmer ur bl a nyhetssändningar - allt kan sammantaget förmedla en känsla av objektivitet. Likafullt, bilderna är valda, intervjuobjekten är valda och vad de säger är utplockat och redigerat - och delvis bildsatt och ljussatt. Är filmen tendensiös? Tar filmen ställning för eller emot någon? Eller är det i filmens så kallade undertext som kritiken ligger? Och vilken kritik handlar det i så fall om?

- Hur tycker ni Sverige förvandlades under de här åren?

Produktionsuppgifter

Sverige 2009

Producent: Britta Lübeck

Manus: Karin af Klintberg, Jane Magnusson & Calle Marthin

Regi: Karin af Klintberg & Jane Magnusson

Foto: Peter Frick

Musik: Jon Rekdal

Medverkande

Ebbe Carlsson, Anna-Greta Leijon, Leif GW Persson, Abbe Bonnier
Mårten Palme, Sverker Åström mfl

Tekniska uppgifter

Speltid: 81 minuter

Format: Digibeta 16:9 & dvd

Ljud: Dolby digital

Censur: Barntillåten

Svensk premiär: 27 februari 2009

Distribution

Folkets Bio, Box 17099, 104 62 Stockholm Tel 08-545 275 20, fax
08-545 275 27 epost info@folketsbio.se. www.folketsbio.se

Redaktion

Barn & ungdom, Svenska Filminstitutet, juli 2009